

پرش ها و پانچ ها

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوبه‌ها شیخ خیرالسلطان حفظه الله تعالی

موضوع:

مقدمات؛ حجت؛ کتاب خداوند؛ حجت، اعجاز و جایگاه قرآن

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: عبد الله صمدی

تاریخ: ۱۴۰۰/۴/۲۸

نام سوره‌های قرآن از برخی آیاتی که در آن‌ها آمده گرفته شده است، مانند بقره، نحل، دخان، زخرف و غیره که قابل توجیه است، ولی لطفاً بفرمایید که آیا این نام‌گذاری از سوی خداوند بوده است؟

پاسخ

تاریخ: ۱۴۰۰/۵/۴

درباره‌ی اینکه نام‌گذاری سوره‌های قرآن توسط چه کسی انجام شده، میان عالمان اختلاف است، ولی قدر مسلم آن است که این کار در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم انجام شده است و از این رو، می‌توان آن را دست کم مورد قبول و تقریر او دانست؛ چراکه اگر با آن مخالف بود، چنین شهرتی برای آن در زمان او پدید نمی‌آمد بدون اینکه مخالفتی با آن از او روایت شده باشد و روشن است که قبول و تقریر او برای اعتبار آن کافی است. آری، از او روایت شده است: «لَا تَقُولُوا: سُورَةُ الْبَقَرَةِ وَلَا سُورَةُ آلِ عِمْرَانَ وَكَذَا الْقُرْآنُ كُلُّهُ، وَلَكِنْ قُولُوا: السُّورَةُ الَّتِي يُذَكَّرُ فِيهَا الْبَقَرَةُ وَالسُّورَةُ الَّتِي يُذَكَّرُ فِيهَا آلُ عِمْرَانَ وَكَذَا الْقُرْآنُ كُلُّهُ»؛ «نگویید: سوره‌ی بقره، یا سوره‌ی آل عمران و همین طور سایر سوره‌های قرآن، بلکه بگویید: سوره‌ای که در آن از بقره یاد شده و سوره‌ای که در آن از آل عمران یاد شده و همین طور سایر سوره‌های قرآن»، ولی این روایت ضعیفی است که با روایات فراوانی از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم منافات دارد؛ روایاتی که در آن‌ها رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم خود از سوره‌ی بقره و سوره‌ی آل عمران و سایر سوره‌های قرآن با همین شیوه‌ی مشهور یاد کرده است. با این حال، انصاف آن است که روایات فراوانی نیز از او رسیده که در آن‌ها از سوره‌های قرآن با این شیوه یاد کرده است: «السُّورَةُ الَّتِي يُذَكَّرُ فِيهَا كَذَا وَكَذَا»؛ «سوره‌ای

۱. المعجم الأوسط للطبرانی، ج ۶، ص ۴۷؛ فضائل القرآن للمستغفري، ج ۲، ص ۵۱۱؛ شعب الإيمان للبيهقي، ج ۴، ص ۱۷۲.
 ۲. مسند أحمد، ج ۱، ص ۴۶۰؛ تاریخ المدینة لابن شبة، ج ۳، ص ۱۰۱۵؛ سنن أبي داود، ج ۱، ص ۲۰۸؛ سنن الترمذی، ج ۵، ص ۲۷۲؛ مسند البزار، ج ۲، ص ۸؛ فضائل القرآن لابن الضريس، ص ۸۷؛ فضائل القرآن للنسائي، ص ۸۴؛ جامع البيان عن تأويل آي القرآن للطبري، ج ۱، ص ۱۰۲؛ المصاحف لابن أبي داود، ص ۱۱۴؛ شرح معاني الآثار للطحاوي، ج ۱، ص ۲۰۱؛ مشيخة ابن حزم، ص ۵۱؛ المعجم الكبير للطبراني، ج ۱۱، ص ۴۸؛ أحكام القرآن للجصاص، ج ۱، ص ۱۰؛ جزء أبي الطاهر للدارقطني، ص ۳۳.

که در آن از فلان چیز یاد شده» و این نشان می‌دهد که روایت مذکور بی‌اساس نبوده است و باید میان آن و سایر روایات جمع کرد؛ خصوصاً با توجه به اینکه مضمون آن به اسناد معتبر از برخی صحابه و تابعین نیز رسیده و در میان آنان مطرح بوده است.^۱ از گفتار علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی دانسته می‌شود که نهی مذکور در این روایت مربوط به اوایل اسلام در مکه بوده و پس از استقرار و اقتدار اسلام در مدینه عملاً نسخ شده است؛ چنانکه یکی از یارانمان ما را خبر داد، گفت:

«سَأَلْتُ الْمَنْصُورَ عَمَّا يَرَوْنَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: لَا تَقُولُوا سُورَةَ الْبَقَرَةِ، وَلَكِنْ قُولُوا السُّورَةَ الَّتِي يُذَكِّرُ فِيهَا الْبَقَرَةَ، فَقَالَ: كَانَ ذَلِكَ فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ إِذْ كَانَ الْمُشْرِكُونَ يَسْتَهْزِئُونَ بِالْقُرْآنِ فَيَقُولُونَ: سُورَةُ الْبَقَرَةِ وَسُورَةُ النَّمْلِ وَسُورَةُ الْعَنْكَبُوتِ، فَنَهَى الْمُسْلِمُونَ عَنْ ذَلِكَ كَمَا نَهَوْا عَنْ قَوْلِهِمْ «رَاعِنًا»^۲، فَلَمَّا نَصَرَ اللَّهُ رَسُولَهُ وَكَفَاهُ الْمُسْتَهْزِئِينَ وَسَّعَ لِلنَّاسِ، فَمَنْ قَالَ الْآنَ سُورَةُ كَذَا فَلَيْسَ عَلَيْهِ جُنَاحٌ»؛ «از منصور درباره‌ی چیزی پرسیدم که از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت می‌شود، اینکه نگویید سوره‌ی بقره، بلکه بگویید سوره‌ای که در آن از بقره یاد شده است، پس فرمود: این در آغاز اسلام بود هنگامی که مشرکان قرآن را مسخره می‌کردند و می‌گفتند: سوره‌ی بقره (گاو) و سوره‌ی نمل (مورچه) و سوره‌ی عنکبوت، پس مسلمانان از آن نهی شدند، چنانکه از گفتن «راعنا» نهی شدند، پس چون خداوند پیامبرش را یاری کرد و از مسخره‌کنندگان کفایت نمود، برای مردم وسعت داده شد، پس هر کس اکنون بگوید سوره‌ی فلان، بر او گناهی نیست».

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصور هاشمی خراسانی
مجلس خبرگان رهبری

۱. بنگرید به: مسند أبي داود الطيالسي، ج ۱، ص ۲۵۱؛ مصنف ابن أبي شيبة، ج ۲، ص ۲۳۹؛ فضائل القرآن للمستغفري، ج ۲، ص ۵۱۱؛ شعب الإيمان للبيهقي، ج ۴، ص ۱۷۳؛ ترتيب الأمالي الخمينية للشجري، ج ۱، ص ۱۲۲.
۲. البقرة / ۱۰۴